

Т. Худайшукуров

Ўқитишнинг таҳлил мунозара усули

Самарқанд - 2008

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Т. Худайшукуров

Ўқитишнинг таҳлил-мунозара усули.
Янги педагогик технологиялар услублари
туркумидан

Самарқанд – 2008

Т. Худайшукуров. Ўқитишнинг таҳлил – мунозара усули. Янги педагогик технологиялар услублари туркумидан. – СамИСИ, 2008----
---б.

Такризчилар:

И.Х. Шукуров – Хизматлар кўрсатиш, сервис ва уни ташкил этиш кафедрасининг катта ўқитувчиси.

Ш. Бўтаев – Хизматлар кўрсатиш, сервис ва уни ташкил этиш кафедрасининг ассистенти

Хизматлар кўрсатиш, сервис ва уни ташкил этиш
кафедрасининг умумий мажлисида (2008 йил, - январ, баённома –)
кўриб чиқилган.

Институт ўқув – услубий кенгашида (2008 йил, - феврал, баённома -) тасдиқланган ва ўқув жараёнида қўллашга тавсия этилган.

Кириш

Адабиётлардаги маълумотларга кўра ўқув материалларининг талабалар томонидан қабул қилиниши ва уларнинг хотирасида сақланиб қолиш даражаси ўқитиш усулларига боғлиқ. Ўқитишда унинг актив усулларида фойдаланиш анъанавий усулга нисбатан талабалар томонидан маълумотларни қабул қилиш даражаси анча юқори бўлади.

Ҳозирги вақтда олий мактаб талабаларини ўқитишнинг анъанавий усуллардан тубдан фарқ қиладиган ва эшитувчиларнинг фаоллик даражасини оширадиган янги педагогик технологиялар услублари ишлаб чиқилган ва ўқув жараёнида кенг қўлланиб келинмоқда.

Ушбу услуб ҳам янги педагогик технологиялар туркумига киради. Услуб муаллиф томонидан ишлаб чиқилган.

Услуб мақсади

Бундан олдин таъкидланганидек, ушбу педагогик услуб муаллиф томонидан 1989 йилда ишлаб чиқилган бўлиб, у амалда кафедра фанлари бўйича ўқув жараёнида 2005 йилдан бошлаб синалиб келинмоқда.

Охирги 10-15 йиллар давомида тўпланган тажриба шунини кўрсатмоқдаки, бозор иқтисоди шароитида мутахассисларнинг амалда муваффақиятли фаолият кўрсатишлари учун назарий билимлар ва амалий кўникмалар мажмуи етарли эмас. Бундан ташқари улар ката нутқ маданиятига ва ўз фикрларини эркин баён этиш қобилиятига эга бўлишлари шарт.

Ўқитишнинг ушбу услубини ўқув жараёнида қўллашдан асосий мақсад- ўқув материалларининг талабалар томонидан чуқур ўзлаштирилишини таъминлаш ҳамда бўлажак мутахассисларни фикрларни эркин баён этишига ва мунозара қилиш маданиятига ўргатишдан иборат.

Ушбу янги услуб амалий ва семинар дарсларни ўтказишда фойдаланиш учун мўлжалланган. Услуб суд органлари ходимлари тажрибасига асосланиб ишлаб чиқилган. Унинг охирги уч йил давомида «Касбий этика ва этикет» фанидан қўлланилиш натижаси услубнинг амалий дарсларни ўтказишда самарадорлигини кўрсатди.

Услуб бўйича дарсни ташкил қилиш.

Ушбу услуб ёрдамида ўтиладиган амалий ва семинар дарслари мавзулари талабаларга олдин эълон қилиниб қўйилади. Бундан ташқари ушбу услуб ёрдамида ўтказиладиган ҳар бир амалий ёки семинар дарс мавзуси бўйича ўқитувчи томонидан 8-10 та савол тузилади ва улар ҳам талабаларга олдиндан етказилади.

Саволлар ҳам талабаларни қизиқтирадиган ва ушбу саволларга жавобларни билишга ундайдиган тарзда қўйилиши шарт.

Дарсни ўтиши учун талабалар гуруҳи 4 та кичик гуруҳларга бўлинади. Кичик гуруҳларга бўлишда шунга эътибор бериш керакки, ҳар бир кичик гуруҳда 1-2 етакчи талаба бўлиши жуда ҳам яхши самара беради.

Ушбу услуб ёрдамида дарс ўтказиш вақтида ҳар бир кичик гуруҳ талабалари алоҳида ўтиришлари керак. Унинг учун аудиторияда столлар ҳам бахслашиш учун мўлжалланадиган шаклда қўйилиши лозим.

Дарс вақтида талабаларга дарслик, ўқув қўлланма, маърузалар матни, конспект ва кўргазмали куроллардан тўлиқ фойдаланишга рухсат берилиши лозим, чунки улар талабалар томонидан ўз фикрларининг тўғрилигини тасдиқлаш учун керак бўлади.

Педагогик технологияларнинг ушбу услуби бўйича дарс ўтишда ўқитувчининг асосий функцияси дарсни ташкил қилиш, ҳар бир кичик гуруҳнинг вазифасини аниқлаш ва савол – жавобларнинг боришини таъминлашдан иборат бўлиб қолади.

Дарс ўтказиш услуби

Талабаларнинг кичик гуруҳлари ўз жойларига ўтиргандан ва дарсга келмаганлар рўйхати аниқлангандан кейин ўқитувчи дарс мавзусини эълон қилади. Ундан кейин ҳар бир кичик гуруҳнинг вазифасини белгилайди. Масалан, биринчи кичик гуруҳ саволларга жавоб берувчи (худди жабрланувчидек), иккинчи гуруҳ савол берувчи ва берилган жавобларни қораловчи (худди прокурордек), учинчи гуруҳ биринчи гуруҳ талабаларининг қўйилган саволга берилган жавобларнинг тўғрилигини исботловчи (худди оқловчилардек), тўртинчи гуруҳ эса жавоб берган талабалар жавобларининг тўғрилик даражасини аниқловчи, жавобни ҳамда қораловчилар ва оқловчилар, фикрларини ҳисобга олган ҳолда талабанинг берилган саволга жавоби бўйича ҳаққоний баҳо, яъни

қарор (худи судьялардек) қабул қилувчи сифатида тайинланади. Талабага қўйилиши керак бўлган ҳаққоний баҳо ўқитувчига етказилади.

Шу тарзда дарсни бошлаш учун иккинчи гуруҳ талабасининг бирига (исми-шарифи айтилиб) саволлардан бири берилади. Саволни беришда унинг кетма – кетлигига риоя қилиниши шарт эмас. Талаба ўзининг хоҳлаган саволини бериши мумкин. Қўйилган саволга исми – шарифи айтилган талаба ўрнидан туриб жавоб беради. Жавоб тамом бўлгандан кейин савол берган кичик гуруҳ талабалари берилган жавобнинг нотўғрилиги ёки тўлиқ эмаслигини исбот қилиб бошлайди. Исботлашда у дарслик, қўлланма, маъруза материалларидан ўз фикрларини тасдиқлаш учун фойдаланиши мумкин. Жавобларни қораловчи иккинчи гуруҳ талабалари ҳам жавобларга ўз баҳосини қўйишади ва тўртинчи судьялар) гуруҳга айтишади.

Кейин эса учинчи гуруҳ талабалари (жавобларни оқловчи гуруҳ) қораловчиларнинг фикрларини ҳисобга олган ҳолда жавобларни оқлашга, улар ҳам ҳаққоний баҳо қўйишга ҳаракат қилишади ва баҳоси тўғрисида тўртинчи гуруҳ талабаларига маълумот беради.

Тўртинчи судьялар гуруҳи ҳам биринчи гуруҳ талабаларининг жавобларини ҳамда иккинчи ва учинчи гуруҳ талабаларининг фикрларини ҳисобга олган ҳолда талабага берилган савол жавобига ҳаққоний баҳо қўйишади ва у тўғрисида ўқитувчига етказилади. Ўқитувчи ҳам ўз навбатида талабанинг жавоб даражасини ва гуруҳларнинг фикрларини ҳисобга олиб, журналга ўзининг баҳосини қўяди. Шу сабабли ҳам ўқитувчи қўйган баҳо талабалар баҳоларидан фарқ қилиши ёки тўғри келиши мумкин.

Ушбу услубнинг самарадорлиги берилган саволга жавобнинг уни қоралашда ва оқлашда бир неча марта такрорланиши натижасида таъминланади. Бундан ташқари кичик гуруҳлар талабалари жавоби бўйича ўз фикрларини кенгроқ баён қилишга ҳаракат қилишлари натижасида уларнинг фикрлаш доиралари кенгаяди ва эркин фикр юритиш қобилияти шаклланади. Кейин кичик гуруҳлар жавоб беришдан бошлаб судьяларгача алмашинади.

Лаб «Судья» гача алмашиб чиқади.

Ушбу услубнинг самарадорлиги берилган саволга жавобнинг бир неча марта (қораловчилар ва оқловчилар томонидан) такрорланиши натижасида таъминланади. Бундан ташқари кичик гуруҳлар талабалари жавоб бўйича ўз фикрларини кенгроқ тарзда баён қилишга ҳаракат қилишлари натижасида фикрлаш қобилияти шаклланади ва уларнинг нутқ сўзлаш маданияти ҳам ошиб боради.

Мундарижа

Кириш.....	5
Услуб мақсади.....	5
Услуб бўйича дарсларни ташкил қилиш.....	6
Дарс ўтказиш услуби.....	6